

Rapport voor de gemeente Almere

Meebepalen en erbij horen in Almere

Evaluatie proefproject Inclusieve Stripheldenbuurt

DISABILITY STUDIES
in Nederland

februari 2015

Meebepalen en erbij horen in Almere¹

Evaluatie proefproject Inclusieve Stripheldenbuurt

Inleiding

In 2013 begon het ‘bouwen’ van een Inclusieve buurt in Almere, waarin mensen met een beperking (Fysiek, verstandelijk zintuiglijk en psychisch), net als andere mensen, vanzelfsprekend deel uit maken van het leven dat wij met elkaar in onze samenleving leiden. Dit pilot-project wordt uitgevoerd in de Stripheldenbuurt in samenwerking met de bewoners met en zonder beperking, met studenten van VUmc Amsterdam en Hogeschool Windesheim Flevoland en de initiatiefnemers van “De Inclusieve Stad Almere”: Gemeente Almere en Stichting Disability Studies in Nederland (DSiN) .

De Inclusieve Stad

Een stad die werkt aan een sociale infrastructuur voor de samenleving waarin iedereen vanzelfsprekend zo veel mogelijk meedoet, heet een inclusieve stad. Een stad zonder letterlijke drempels en ook zonder figuurlijke drempels. In een inclusieve omgeving is er een goede fysieke toegankelijkheid van openbare gebouwen, voorzieningen en informatie. Mensen wonen en werken zo veel mogelijk samen in de stad, in het reguliere onderwijs en in een reguliere arbeidssituatie. Er is oog en respect voor diversiteit (Disability Studies in Nederland op www.disabilitystudies.nl/projecten).

Bij het lanceren van Disability Studies in Nederland (DSiN) werd de ambitie geuit om een pilot-project voor een Inclusieve stad of stadsdeel op te zetten, die inclusie en maatschappelijke participatie van mensen met een beperking in de praktijk waarmaakt en onderzoeksmatig volgt (Kool, 2009). Deze ambitie sluit aan bij de kenmerken van disability studies, waarin (1) disability² in de context wordt beschouwd, waarbij een beperking wordt begrepen als een interactie tussen de persoon en zijn omgeving; (2) met een interdisciplinaire aanpak wordt gewerkt, gericht op het bevorderen van mogelijkheden en het voorkomen van onmogelijkheden; (3) een cross-disability perspectief wordt gehanteerd, waarbij het accent niet op een specifieke beperking ligt maar op principes die voor iedereen van belang zijn en (4) waarin actieve participatie van mensen met beperkingen wordt bevorderd en leiderschapsposities worden nagestreefd (Schippers, 2010)³.

¹ Dit verslag is gebaseerd op het artikel door Alice Schippers en Edwin de Vos voor het boek Disability Studies in de Lage Landen, Bouwen in Buurten. Wil je Meedoen? En Meebepalen? (In druk, 2015)

² ‘disability’ wordt hier niet vertaald, omdat het Engelstalige begrip omvattender is dan de Nederlandse vertaling ‘beperking’ door ook de annotatie met de omgeving in te sluiten.

³ DSiN zet het vakgebied DS vanuit verschillende, aanvullende, perspectieven neer. Ten eerste is de historische achtergrond –zowel nationaal als internationaal- van belang met definities van disability, gestoeld op paradigma’s en modellen die de geschiedenis van disability reflecteren. In Nederland valt bijvoorbeeld de grote versnippering van blinden-, doven- en andere belangenorganisaties op. Ten tweede is het contextuele perspectief van belang, waarin onder meer cultuur, rechten, onderwijs, werk, beleid en technologie een rol spelen. Ten derde ligt de focus op de lokale gemeenschap van bewoners en werkers en het sociale netwerk van

Het project is als het ware een 'proeftuin', waarin we gezamenlijk de leefsituatie van mensen met een beperking kunnen verbeteren, zowel voor het individu als in relatie met de omgeving. We gaan na hoe mensen met een beperking (onder eigen regie) kunnen bijdragen aan de kwaliteit van bestaan en aan een inclusieve samenleving. De opgedane kennis gaan we toepassen in vervolprojecten in Almere Stedenwijk en Geldermalsen.

De doelstelling een Inclusieve Stad te realiseren in Almere sluit aan op de door de gemeente gekozen WMO- en participatiedoelstelling en uitvoeringsplannen voor 2015 en daarna en de missie en doelstellingen van DSiN, zoals wij beschrijven in paragraaf 1. Daarna gaan we in op de realisatie van de doelstellingen (paragraaf 2), met welke acties, wie daarin participeren en wat de planning is. In paragraaf 3 gaan we in op de resultaten voor verschillende stakeholders in Almere. In paragraaf 4 bespreken we het project de Inclusieve stad vanuit een breder perspectief en bespreken de overdraagbaarheid van bevindingen. We sluiten af met een discussie waarin we de resultaten van het project bespreken vanuit dit bredere perspectief (paragraaf 5).

1. Achtergrond en opzet project

1.1 Verandering is noodzaak

In Nederland vinden in 2015 belangrijke veranderingen en bezuinigingen plaats in de zorg voor en bijstand aan mensen met een beperking⁴. Zo komt nieuwe instroom in de Sociale Werkvoorziening (beschut werk) te vervallen en zal het aantal beschikbare werkplaatsen met 70% verminderen. De jeugd-GGZ komt onder verantwoordelijkheid van de gemeente te vallen, evenals een groot deel van zorg en welzijn dat eerst onder landelijke regelingen ondergebracht was (de AWBZ). Voor een groot deel van de jongeren met een beperking vervalt de toegang tot de Wajong-uitkering. Gemeenten bepalen of zij nog een uitkering krijgen en worden verantwoordelijk voor hun dagbesteding en toeleiding naar regulier werk.

Deze transities in het sociale - en zorgdomein vragen om een innovatieve aanpak in een nieuwe sociale infrastructuur waarin gemeenten een centrale rol gaan vervullen. Almere gaat meer wijkgericht werken met als uitgangspunt meer participatie en 'eigen regie' van kwetsbare groepen en betere samenwerking van maatschappelijke organisaties om de beoogde bezuinigingen te realiseren⁵. Daarbij zullen de burgers meer oog moeten krijgen voor de alledaagse tragiek en vreugde van buurtgenoten met een beperking⁶.

Inclusieve wereld: coproductie

Bij de oprichting van DSiN in 2009 is een pilot-project voor een inclusieve stad als katalysator van activiteiten voorgesteld. In een inclusieve stad of gemeente hebben mensen - jong en oud, met een en zonder beperking - dezelfde kansen op de terreinen van wonen, scholing, werken, adequaat

mensen met beperkingen. Dit is een belangrijk aangrijpingspunt voor de ambitie voor een Inclusieve Stad (Schipper, 2010).

⁴ Onder meer SCP, 2014

⁵ Beleidsnota's Gemeente Almere 2012-2014; Doen wat nodig is, Kadernota sociaal domein, 2014, Gemeente Almere

⁶ Frissen, 2013

inkomen, zorg, cultuur, sport, vrije tijd, betrokkenheid bij beleid en politieke activiteiten⁷. Daarbij sluit DSiN aan bij het VN-verdrag voor gelijke behandeling van mensen met een beperking dat Nederland in 2015 wil ratificeren en waarbij in de uitvoering de gemeenten een centrale rol dienen te vervullen.

In een inclusieve wereld krijgen gemeenschappelijke inclusieve waarden hun vertaling in de gemeenschapsofbouw. In een inclusieve stad zijn mensen met een beperking op alle niveaus in de samenleving betrokken en zijn ze ook coproducten van diezelfde samenleving.

Inclusie is meedoen

Inclusie is een veelgebezigde term in disability studies en aanverwante disciplines. Wij hanteren de omschrijving van Martin & Cobigo⁸ die inclusie definiëren als 'complex interactions between personal and environmental factors, including social and cultural factors' (p. 277).

Ook in beleidsstukken wordt de term veelvuldig gebezigd, de gemeente Almere spreekt bijvoorbeeld over 'meedoen, deelnemen aan, participatie'⁹.

Inclusie is echter een term die voor de meeste mensen in Nederland nog onbekend is en die wij daarom in de praktijk in Almere vertalen met 'meedoen'. Meedoen in een wijk kun je niet afdwingen. Inclusie kan in een wijk ontstaan omdat mensen het vrijwillig doen, omdat ze er lol in hebben of uit nieuwsgierigheid. Diverse buurtinitiatieven hebben een belangrijke functie in het contact tussen de bewoners met en zonder een beperking: als intermediair tussen cliënt en buurt, als ambassadeur voor de organisatie in de buurt en als 'mede'buur. Ze hebben samen een voortrekkersrol, waarbij buurtgenoten helpen om elkaar beter te leren kennen en begrijpen en iedereen een *stem* te geven waardoor mensen met en zonder beperkingen de sociale omgeving meebepalen onder het motto 'Niets over ons zonder ons'.¹⁰

1.2 Almere wil Inclusieve Stad worden

De gemeente Almere streeft in haar beleid naar actief burgerschap, versterking van de eigen-kracht in de samenleving, het zoeken van verbinding tussen bewoners en organisaties in de wijken¹¹. DSiN is daartoe een samenwerking aangegaan met de gemeente. De gemeente Almere committeerde zich in 2010 aan de wens van DSiN voor een pilot voor een Inclusieve Stad en stelde een projectaanpak voor. In Almere worden veel initiatieven voor en door mensen met een beperking ondernomen. Het project zou daarom de aandacht moeten richten op het aan elkaar knopen van 'losse eindjes' van lopende activiteiten en initiatieven. Geen nieuwe zaken oppakken dus, maar de inspanningen richten op het versterken en verankeren van de uitvoering. Centraal staan het onderzoeken van succes- en belemmerende factoren, het voordeel doen met de ervaringen en het uiteindelijk borgen en delen van de opgedane kennis.

Eind 2012 werd besloten een pilot-project uit te voeren in de Stripheldenbuurt in samenwerking met de bewoners met en zonder beperking. In 2013 werd in sociale beleidsplannen van de gemeente

⁷ Kool, 2009

⁸ Martin L, Cobigo V. Definitions Matter in Understanding Social Inclusion. J Policy Pract Intellect Disabil. 2011;8(4):276-82.

⁹ Gemeente Almere, Doen wat nodig is, Kadernota Sociaal Domein, 2014, p. 41.

¹⁰ Introduction Program book Conference The Art of Belonging, DSiN 2013

¹¹ Gemeente Almere, Kadernota 2013

opgenomen dat Almere een Inclusieve stad wil worden¹². Dat jaar vonden we drie fondsen bereid om een specifiek onderdeel van de pilot te financieren, namelijk een buurtonderzoek en het instellen van een buurtcomité.

De pilot in de Stripheldenbuurt wil bijdragen aan:

- inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid van de bestaande instrumenten en methodieken in de praktijk van het samenleven;
- (onderlinge) versterking en verdieping van de bestaande instrumenten en methodieken;
- een referentiekader voor nieuwe, innovatieve en toekomstbestendige vormen van inclusief samenleven;
- een fundament voor een basisinfrastructuur voor inclusief samenleven op de domeinen wonen, scholing, werken, adequaat inkomen, zorg, cultuur, sport, vrije tijd, betrokkenheid bij beleid en politieke activiteiten.

1.3 Koppeling van praktijk, onderwijs en onderzoek

In de doelstelling en aanpak van DSiN staat bewerkstelligen van ontmoetingen tussen mensen met en zonder een beperking centraal. Zo ook in de opzet en uitvoering van projecten, waarin mensen met beperkingen op allerlei niveaus deelnemen. In een buurt of wijk kan dat bijvoorbeeld betekenen dat de (fysieke) inrichting van de wijk, op aanwijzing van de betrokkenen, waar nodig structureel wordt aangepast zodat mensen met een beperking er op gelijke wijze deel van uitmaken, net zoals mensen zonder beperking.

Belangrijk uitgangspunt is dat de initiatieven, de werkwijze en de doelstellingen van de inwoners van de Stripheldenbuurt zelf komen en de onderzoekers alleen sturen als duidelijk afgeweken wordt van het gezamenlijke doel.

‘Elkaar ontmoeten’ is een belangrijke stap naar inclusie en daarmee het hart van ons project. In gesprek gaan met buurtbewoners over verwachtingen en wensen, het organiseren van een buurtfeest, politieke bijeenkomsten, wijkwandelingen en aanwezig zijn bij andere bijeenkomsten, zijn daar goede voorbeelden van. Die momenten dragen ertoe bij dat buurtbewoners elkaar leren kennen en zijn het begin van mooie contacten. Om dit te behouden is het noodzakelijk dat bewoners gestimuleerd worden actief te zijn in de wijk. Dit vraagt om actieve inzet van een aantal enthousiaste mensen, die wij in dit project met elkaar in contact brengen. We maken zagezegd gebruik van de energie die er is in de wijk door bestaande initiatieven met elkaar te verbinden. In elke buurt of wijk zijn al gauw 80 tot 100 initiatieven te vinden.

In Almere is de afgelopen jaren door verschillende stakeholders, waaronder de gemeente, een groot aantal methodieken en instrumenten ontwikkeld die inspelen op het bevorderen van inclusie op de domeinen wonen, werken en leren van mensen met beperkingen. Onze pilot richt daarom de aandacht op het in verbinding brengen van deze lopende activiteiten en initiatieven.

De koppeling tussen onderwijs en praktijk wordt in Almere gemaakt door de samenwerking met Hogeschool Windesheim Flevoland. DSiN begeleidt studenten van de Hogeschool in hun stages. Studenten helpen mee in de praktijk en doen onderzoek als onderdeel van het project. De koppeling tussen onderzoek en praktijk vindt plaats door stagiaires in te zetten vanuit de Vrije Universiteit in Amsterdam, waar ook de leerstoel Disability Studies is gevestigd.

¹² Gemeente Almere, Kader nota 2013

De pilot voor een inclusieve Stripheldenbuurt zien wij als een kans om kennis op te doen en de Almeerse aanpak verder uit te bouwen, te implementeren, te borgen en - vanuit een infrastructuur van onderwijs en onderzoek - te ondersteunen. Een belangrijke doelstelling is daarom de Almeerse aanpak en praktijk te bevragen, om te onderzoeken wat wel en niet werkt.

1.4 Initiatieven en Stakeholders in de wijk

Gemeente koos de buurt

De Stripheldenbuurt is een relatief nieuwe buurt in Almere. Sinds 2004 worden hier huizen gebouwd met bijzondere wooninitiatieven, waaronder het collectief opdrachtgeverschap van individuele burgers die zich organiseren. Dankzij het collectief particulier opdrachtgeverschap werden veel minder kavels vergeven aan projectontwikkelaars die rijtjes bouwen en dus is de wijk een voorbeeld voor Almere en Nederland¹³. De woningen en projecten zijn innovatief en relatief nieuw, waardoor de gemiddelde woonduur van vier, vijf jaar veel lager is dan gemiddeld in Almere. De Stripheldenbuurt staat bekend als een gezellige wijk met ongeveer 2500 woningen gelegen dichtbij de Oostvaardersplassen. De namen van de straten zijn genoemd naar beroemde striphelden als Donald Duck, Asterix, Suske en Wiske, Lucky Luke en nog vele anderen. Ook striptekenaars, zoals Marten Toonder, sieren de straatnaambordjes.

De Stripheldenbuurt heeft een inwonertal van ruim 8000. Er wonen voornamelijk gezinnen met en zonder kinderen¹⁴. Eenoudergezinnen komen minder vaak voor dan gemiddeld. Het aandeel 65-plussers is lager dan gemiddeld in Almere. De Stripheldenbuurt krijgt de beste beoordeling van haar bewoners van alle buurten in Almere Buiten. Deze wijk was in 2011 de enige waarvan de bewoners een positief oordeel gaven over de ontwikkeling in het voorafgaande jaar. Ook nu verwachten relatief veel bewoners dat de buurt zich de komende tijd positief zal gaan ontwikkelen. Er zijn opvallend veel (meer dan 210) ZZZP-initiatieven en MKB-bedrijven in de wijk¹⁵.

Over de meeste sociale aspecten verschillen de opvattingen van bewoners van de Stripheldenbuurt en de gemiddelde Almeerder niet. Echter, op sociaal gebied beoordelen bewoners een aantal aspecten bovengemiddeld positief. Dit betreft de inzet voor de buurt en de bewoners en de omgang tussen verschillende culturen. Ten opzichte van het Almeerse gemiddelde is het oordeel over de sociale cohesie en de omgang tussen culturen iets minder positief beoordeeld. De gehechtheid aan de buurt en de inzet voor de buurt zijn positiever beoordeeld.

Voor veel buurtbewoners is het vanzelfsprekend dat alle inwoners in de Stripheldenbuurt in staat moeten zijn op gelijkwaardige wijze deel te nemen aan het maatschappelijke leven. Daardoor zijn er veel initiatieven in de buurt ontstaan die er op zijn gericht om belemmeringen voor deelname aan het maatschappelijke leven op te heffen. In de wijk zijn dan ook mooie contacten ontstaan tussen mensen met en zonder beperkingen. De Stripheldenbuurt is ook een zelfbewuste buurt, waar de betrokkenen bereid zijn te kijken naar wat nog niet goed gaat, zowel in de wijk als in de lopende initiatieven. Een buurt dus die niet bang is om ook te kijken naar waarom initiatieven nog niet succesvol zijn en daarvan willen leren.

¹³ Voorbeelden van collectief (particulier) opdrachtgeverschap in de Stripheldenbuurt zijn onder meer De Buitenkans, het A-complex, Polter 50-plus en de Paladijn.

¹⁴ Gemeente Almere, Wijkscan Almere 2014

¹⁵ www.de-stripheldenbuurt.nl

Het percentage buurtbewoners met een beperking is naar schatting 12 tot 16%, waarvan naar schatting 6% een fysieke beperking heeft, 8% een verstandelijke beperking en 5% een zintuiglijke beperking. 8 tot 10% van de 16% heeft meervoudige beperkingen. De Stripheldenbuurt heeft daarmee een gemiddeld aantal bewoners met een beperking, vergeleken met het wereldwijd genoemde percentage van 15%¹⁶.

Almere en vooral de Stripheldenbuurt heeft veel jonge bewoners (bijna 2000 onder de 17 jaar) en dus ook jongeren met een beperking (waarvan 165 met een GGZ-indicatie), waaraan we speciaal aandacht besteden, evenals aan hun naasten (ouders en verzorgers, broers en zussen). Deze zogenoemde ervaringsdeskundigen werken, als zij dat willen, mee aan de bouw van een Inclusieve Stad.

Stakeholders (waarmee bij de uitvoering wordt samengewerkt)

Ter voorbereiding van het pilot-project in de Stripheldenbuurt is begin 2013 een inventarisatie gemaakt van initiatieven door bewoners en organisaties. Daarbij zijn ruim 80 initiatieven getraceerd en de meeste initiatiefnemers zijn benaderd. Een groot deel van hen reageerde positief op het verzoek tot samenwerking. We noemen hier enkele: de wijkagent, de gebiedsmanager gemeente Almere, medewerkers en bewoners van de zorginstellingen de Paladijn (zelfstandige woonvorm voor 24 jongeren met een verstandelijke beperking), van Zephyr (Zelfstandige woonvorm voor ouderen), Triade (zorg voor mensen met psychische of psychiatrische problematiek), Stichting De Schoor (maatschappelijk welzijnswerk in de buurt) en MEE IJsseloevers (biedt –eerste- ondersteuning bij het leven met een beperking), Philadelphia Zorg (zorgaanbieder in de gehandicaptenzorg), Stichting ABRI (Almeerse Belangengroep voor Recreatie en Integratie verstandelijk gehandicapten), Kwintes (ondersteunt mensen met een psychische of sociale kwetsbaarheid bij wonen, werken, leren en recreëren), UWV Almere (uitvoering van uitkeringen, arbeidsmarkt- en gegevensdienstverlening), Coalitie voor Inclusie (belangenbeweging voor een inclusieve samenleving). Initiatiefnemers van wijk- en buurtinitiatieven die wilden samenwerken zijn onder meer SimpleDesign (Website de-stripheldenbuurt.nl), Op Weg Almere (zorg aanbod zonder indicatiestelling), Talent in opleiding/ Almere-Buiten sport, Meedoen & Sport, Stichting Multi Culturele Ontmoeting, Buitenkans (ecologische woonwijk in de buurt), De Creatieve Motor en De Witte Olifant (zelfstandige zorg- en activiteitsaanbieders aan jongeren met PGB). Andere initiatiefnemers, zoals scholen, justitiële en religieuze instellingen zijn waar mogelijk in de loop van de Pilot betrokken.

Inwoners van de Stripheldenbuurt leveren zelf op basis van hun ervaringen en verhalen een belangrijke bijdrage aan het onderzoek, onderwijs en kennisnetwerk. Naast wetenschappers leveren professionals, activisten, artiesten en vooral ervaringsdeskundigen hun bijdrage aan het onderzoek en verandering van praktijk.

2. Activiteiten binnen het Pilot-project

Om ontmoetingen tussen buurtbewoners met en zonder beperkingen te bereiken, zijn een tweetal gerichte activiteiten georganiseerd: het buurtonderzoek en het instellen van een buurtcomité.

¹⁶ WHO (2011). World Report on Disability, p. 27-28. De percentages voor de buurt zijn een schatting op basis van diverse bronnen, waaronder de Wijk Scan 2014

Activiteit 1. Buurtontmoetingen en -onderzoek

De projectmedewerkers en studenten doen buurtonderzoek. Ze gaan daarvoor op bezoek bij de (particuliere) bewoners en organisaties in de buurt, bezoeken buurt- en wijkbijeenkomsten, zoals Sociaal Café Almere-Buiten en organiseren zelf bijeenkomsten en wijkwandelingen. Het buurtonderzoek inventariseert welke hindernissen er zijn en welke type gangmakers met welke 'talenten' zich in de buurt bevinden en resulteert in een groslijst van aandachtspunten en actiepunten. Onderzoekers gaan in gesprek om te horen wat buurtbewoners en organisaties willen en verwachten van hun buurt en wat zij kunnen en willen bijdragen aan inclusie van mensen met een beperking.

Activiteit 2: Instellen van een buurtcomité

We faciliteren en vormen met bewoners en medewerkers in de Stripheldenbuurt het eerste buurtcomité, zodat ook na afloop van het project het bouwen aan de Inclusieve buurt voortgaat. In het comité zitten ook mensen met een beperking. Het buurtcomité maakt afspraken over hoe de buurt verder kan groeien naar een inclusieve buurt, gaat na wat buurtbewoners met en zonder een beperking voor elkaar betekenen, wat er goed gaat in de buurt en wat bewoners kunnen doen om hun buurt inclusiever te maken. De afspraken worden periodiek in het buurtcomité geëvalueerd. Tijdens bijeenkomsten worden resultaten getoond en besproken met bewoners en betrokkenen.

2.1 Uitvoering

In de periode 2013 tot december 2014 vonden er meer dan vijftig acties en faciliterende initiatieven plaats. Daarnaast zijn er aan honderden mensen e-mails verzonden, tientallen bezoeken afgelegd en honderden telefonische contacten geweest. In het kader hebben we een chronologische weergave van onze belangrijkste acties, ontmoetingen en momenten weergegeven.

Onze belangrijke acties, ontmoetingen en initiatieven in 2013

- Januari-mei. Opmaken sociale en organisatie kaart: Inventariseren van aanbieders van diensten, cliëntgroepen, vrijwilligers en andere betrokken partijen in Almere(-Buiten) en Stripheldenbuurt in bijzonder. Contactleggen met en organisaties in de Stripheldenbuurt en Almere-Buiten.
- Inventariseren bruikbare methodieken en instrumenten van de gemeente Almere;
- Opstellen van effect evaluatie criteria, doelstelling en projectplan;
- Januari-maart. Uitvoering *Leefsituatie onderzoek jongeren Paladijn*. De jongeren (met een verstandelijke beperking) van de Paladijn maakten samen met projectmedewerkers en studenten een Photovoice-presentatie over hun leefsituatie.
- 15 maart. Start bijeenkomst met 120 bezoekers van binnen en buiten Almere. Wethouder Ineke Smidt opent in Theater de Glasbak: "Als nieuwe stad loopt Almere wat inclusie betreft voorop. Ik hoop dat dit project een impuls geeft om van Almere een nog inclusievere stad te maken." De jongeren van de Paladijn doen een Photovoice-presentatie. Maatschappelijke organisaties, buurtbewoners, mensen met een beperking zelf en vertegenwoordigers van overheidsinstellingen deden actief mee aan thematafels en een discussiepanel over de thema's wonen, werk & inkomen, inclusieve wijk, onderwijs, vrijetijdsbesteding en betrokkenheid bij beleid.

- 17 juni. Een goed bezochte Buurtbijeenkomst in De Cartoon met 50 bezoekers. 30 buurtbewoners en werkers vertellen in 5 minuten wie zij zijn, wat zij voor de buurt betekenen en wat zij willen bijdragen aan een inclusieve buurt. Nieuwe verbindingen worden gelegd.
- 5 september. Start informatievoorziening via diverse media zoals www.de-stripheldenbuurt.nl, [www.Facebook.com/Inclusivestad](https://www.facebook.com/Inclusivestad), <http://mensenmakendestad.almere.nl/initiatieven-in-almere-buiten/inclusieve-stad-stripheldenbuurt/>, en www.disabilitystudies.nl/projecten.
- Begin september. Twee wijkwandelingen met bewoners en belangstellenden aan de hand van een itemlijst: Wat is Mooi, Wat kan beter en Waar kunnen we samen wat aan doen¹⁷?
- 23 september. Buurtbijeenkomst Stripheldenbuurt over Inclusieve Stad met ruim 55 bezoekers, 30 'elevator-pitches' over initiatieven in de buurt en bereidheid tot samenwerking. We hielden die avond de derde wijkwandeling om elkaar te tonen Wat is mooi, Wat kan beter en Waar kunnen we samen wat aan doen?
- 25 september. Bij het zogenaamde Sociaal Café van Almere Buiten was het thema "Inclusieve Stad Almere", waarin vertegenwoordigers van welzijns- en belangenorganisaties in de buurt werden geïnteresseerd voor deelname aan het project. Bij alle volgende maandelijkse bijeenkomsten werd en wordt de stand van zaken van het project gemeld.
- 14 oktober. Eerste van drie voorbereidingscommissie-bijeenkomsten voor het Buurtcomité met 8 buurtbewoners met en zonder beperking. Ledenwerving voor het buurtcomité via posters en flyers in winkels en buurthuizen, op schermen in de bibliotheek, een persbericht en advertenties op websites, Facebook en YouTube.
- 31 oktober – 1 november, Internationaal Congres in Amsterdam *The Art of Belonging* met 200 bezoekers waaronder veel Almeerders met en zonder beperking. Uitvoering van het Buddy-project voor deelnemende jongeren met een beperking¹⁸.
- 18 november. Tijdens themabijeenkomst voor bewoners en professionals in Almere-Buiten presenteerden we voor honderden bezoekers de Inclusieve-Stripheldenbuurt samen met de ondertussen betrokken partners en wierven comitéleden.
- 13 december. FEEST DER ERKENNING met bewoners van de Stripheldenbuurt in gebouw De Hoek, Almere Centrum. Daar is het Buurtcomité geïnstalleerd.
- In december zijn studenten Hogeschool Windesheim Flevoland uitgenodigd een Co-makerschap te doen in de vorm van onderzoek naar Inclusie onder bewoners van de Stripheldenbuurt.

Onze belangrijke acties, ontmoetingen en initiatieven in 2014

- 14 januari. Op ons voorstel wordt comitélid Lindy benoemd tot 'Buitengewone Buitenaar'¹⁹ door de gemeente Almere tijdens de Nieuwjaarsbijeenkomst. Zij maakt en onderhoudt de Facebookpagina en website de-Stripheldenbuurt.nl waar de informatie over de Inclusieve Stad en het comité worden verspreid en leidt vanuit het comité de succesvolle WhatsUp groep Boeven de Buurt Uit!.
- 28 januari. Eerste van de 6 wekelijkse bijeenkomsten van het buurtcomité in de Cartoon. De leiding en organisatie wordt geleidelijk overgenomen door buurtcomitéleden.
- 5 maart. Jongeren met een verstandelijke beperking van een politiek panel (de G-Krachten), ontmoetten 14 politici van 10 gemeentelijke politieke partijen, voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen. Om de G-Krachten een stem te geven worden zij ondersteund door hun buddy's (Sammies).

¹⁷ Items zijn gebaseerd op Inclusieve wijk scan van Gemeente Breda, 2009.

¹⁸ DSiN, Verslag Buddy project voor Stichting Instituut GAK, 2014

¹⁹ 'Buitengewone Buitenaar' is een ere naam voor een burger uit Almere-Buiten die veel voor de stad betekent.

-17 maart. De toekomst van de Integere Inclusieve Stad, een zogenaamde TownHall meeting, georganiseerd samen met de gemeente. Met meer dan 60 deelnemers (bewoners, onderzoekers, beleidsmakers etc.) die de uitrol over Almere bespraken en de transitie van het sociaal domein.

-5 april. Burgers werkten met jongeren met een beperking mee aan *Kom in de Kas!*, in het tuinbouwkasengebied Buitenvaart.

-8 mei tot heden. Wij nemen deel aan diverse kunstmanifestaties van jonge kunstenaars met een beperking, zoals de openingsexposities door De Witte Olifant, Atelier 93 en DCM in gebiedskantoor Almere-Buiten. Tijdens onze bijeenkomsten is er steeds ruimte voor kunstuitingen omdat dat een belangrijke manier is om mensen met een beperking een stem te geven, zodat 'Niets zonder hen gebeurt'.

-24 mei. Mede organisator van de Heropening van het Kotterbos (een plaatselijk natuur- en recreatiegebied), met reclame voor buurtcomité en voor het inventariseren van wensen van buurtbewoners. Ook mensen met een beperking bemensten de stand die bezocht werd door honderden bezoekers.

-5 juni. Een van de samenwerkende partners, de stichting ABRI ontwikkelde met ons een Mensenrechten Kwartet voor jongeren met een beperking van het G-Krachten-panel. Het spelen van de eerste keer van dit Kwartet leverde behalve veel plezier ook een discussie op over rechten en plichten vanwege het VN-verdrag. Dit project won een prijs²⁰ in juni 2014.

-13 juni. Presentatie studenten Hogeschool Windesheim van hun stage naar de Inclusie wensen van bewoners in de Stripheldenbuurt²¹.

-26 juni. Samen met de Coalitie voor Inclusie wordt een landelijke bijeenkomst over De Inclusieve Stad en buurt georganiseerd in buurthuis De Cartoon in de Stripheldenbuurt, ook met bewoners met een beperking. Daar aan gekoppeld werd er weer een wijkwandeling georganiseerd. Onder de ruim zestig deelnemers waren vertegenwoordigers uit tien gemeenten en van het ministerie van VWS.

-27 juni. Bezoek aan Prinsen & Prinsessendag ter afsluiting voorjaar De Creatieve motor, samenwerkingsverband van Zelfstandige Zorgondernemers die dagbesteding en leeractiviteiten bieden aan jongeren met een beperking in de Kas in het Buitenvaartgebied in Almere-Buiten.

-26 augustus. Interview van het buurtcomité voor artikel. Geplaatst op 6 september in Dichtbij.nl.

-12 september. Bezoek aan de inclusieve disco Time Out in ManAtWork op de Markt die iedere derde vrijdag van de maand wordt georganiseerd door Stichting ABRI en waar veel jongeren met een beperking vanuit de Paladijn komen.

-27 september. Fietsen met Greenwheels van De Creatieve Motor door Almere-Buiten vanuit Theehuis De Klomp van WeetHoeJeLeeft.

-30 september. Bemensen van stand op de informatiemarkt in het stadhuis voor raadsleden Almere. Met informatie over De Creatieve motor, Inclusieve Stad, DSiN en ABRI.

-28 oktober. Buurtbijeenkomst Stripheldenbuurt met stands van 30 buurtondernemers en 90 bezoekers in de Cartoon.

-6 november. Lezing in het Eksternest over Almere als proeftuin voor de Inclusieve Stad in het kader van Nationaal Programma Gehandicapt en i.o. op verzoek van ministerie van VWS.

-7 november. Eerste bijeenkomst voor de oprichting Service Team Stedenwijk waarin jongeren met een verstandelijke beperking zich nuttig gaan maken voor de wijk en daardoor weer zichtbaar worden in de stad.

²⁰ De 'Zilveren Prokkel' is een prijs gefinancierd door het fonds SPZ voor de beste 'prikkelende ontmoeting tussen mensen met en zonder beperkingen'. Zie ook <http://www.stichtingspz.nl/html/prokkel.31.html>

²¹ Caron & Barkey ea. 2014 Rapport: Comaker: 'Inclusieve stad'

- 12 december. Bezoek aan de Kerstmarkt van De Creatieve Motor in de Kas aan de Lineasdreef in Buitenvaart waar ook jongeren met een beperking hun producten verkopen.
- 18 december. Incompany training medewerkers UWV met presentatie over Inclusieve Stad en deelname bewoners met een beperking uit de Stripheldenbuurt. Locatie VU-Amsterdam.

3. Resultaten

3.1 Resultaten voor stakeholders

Buurt geïnformeerd, geactiveerd en bevroegd

Van juni 2013 tot eind 2014 is een groot aantal bewoners met en zonder beperking en mensen die actief zijn in de buurt via email, posters, Facebook en diverse bijeenkomsten geïnformeerd over de wens een inclusieve buurt en stad te bouwen. Een voorzichtige schatting is dat het daarbij om ruim duizend mensen gaat. Daarbij heeft een driehonderdtal hier actief aan bijgedragen. De deelname aan de bijeenkomsten georganiseerd voor en met buurtbewoners en andere genodigden was in de regel boven verwachting.

Zo was er ruim voldoende belangstelling voor deelname aan de vier door ons georganiseerde Wijkwandelingen, waarbij in totaal zeker 80 bewoners en belangstellenden aan elkaar toonden: Waar zij trots op waren, Wat er beter kon en Waar zij gezamenlijk iets aan konden doen. Dit leverde onder meer een tiental verbeterpunten voor de inclusieve wijk op, waarmee de buurt aan de slag kan. De door ons georganiseerde buurtbijeenkomsten werden goed bezocht, zoals die van eind september 2013 met 55 bezoekers in het buurthuis De Cartoon waar ruim 25 organisaties in 3 minuten elkaar vertelden: Wie zij waren, Wat hun organisatie deed en Wat zij wilden bijdragen aan de Inclusieve buurt. Daarbij was de deelname van bijna 20 mensen met fysieke, verstandelijke en/of psychische beperkingen boven verwachting.

Tijdens de daarop volgende tien grotere en kleinere bijeenkomsten georganiseerd voor en samen met de buurt en stad zijn er honderden mensen met elkaar in contact gebracht en met het idee achter de Inclusieve Stad.

Een bijzondere bijeenkomst met onverwacht grote opkomst werd door het buurtcomité georganiseerd op 29 oktober in de Cartoon. Zij ontvingen ruim negentig gasten en dertig buurtbedrijven en organisaties die zich presenteerden.

Ook via diverse websites en social media zijn burgers geïnformeerd en via flyers en posters bij ontmoetingsplaatsen. Ook zijn er persberichten geplaatst en stonden er artikelen in de lokale krant. We verspreiden berichten via de social media, bijvoorbeeld op de linkedin pagina van Sociaal Café Almere-Buiten. De gemeente noemt de Inclusieve Stad als opdracht in beleidstukken, onder meer in verband met transitie van het sociaal domein, en gaat daarmee actief in de wijken werken²².

Initiatieven in de buurt verbonden

In de Stripheldenbuurt zijn door DSiN eerst tachtig, later honderden verschillende 'initiatieven' geïnventariseerd. Meer dan vijftig daarvan zijn tijdens de door ons georganiseerde bijeenkomsten aangespoord tot het leggen van verbintenissen waardoor de diensten aan mensen met een beperking zijn verbeterd. De gebiedsmanager van Almere Buiten bevestigt dat hij als gevolg van het

²² Kadernota sociaal domein 2014; Projecten overzicht 2014

project meer samenwerking constateert tussen (personen in) bestaande woon-, zorg- en welzijnsorganisaties die voorheen niet samenwerkten en dat meer bewoners kennis hebben over de diverse organisaties en initiatieven en er het gezicht bij kennen.

Dit varieert van de wijkagent die op verzoek van jongeren met een verstandelijke beperking in een zelfstandig wonenproject met hen een rondje rijdt in de politieauto; het verzorgen van maaltijden in wijkhuis De Cartoon door bewoners met gedragsproblemen; gehandicapte jongeren van een woonproject uit de wijk en politici die deelnamen aan het politiek debat over het VN-Verdrag voor de rechten van personen met beperkingen; begeleiders van schizofrene bewoners van een buurtproject die samen met buurtbewoners deelnemen aan het buurtcomité en het organiseren van bijeenkomsten. Ook is het gelukt om ondernemers te interesseren voor de Inclusieve buurt.

Resultaat Activiteit 1. Buurtonderzoek uitgevoerd

Samen met studenten, buurtbewoners en medewerkers van de gemeente en organisaties verzamelde DSiN veel gegevens over de buurt. Daarbij is gezamenlijk een lijst opgesteld van de tien belangrijkste verbeterpunten in de fysieke omgeving. Wij namen deel aan een zestal bijeenkomsten van professionals werkzaam in de buurt en vertelden hen over de Inclusieve Stad. Studenten van Hogeschool Windesheim startten begin 2014 in het kader van hun stage en onder leiding van DSiN een onderzoek naar ervaringen rond Inclusie onder 16 personen in de buurt met een beperking²³. Het betrof bewoners van een woonproject met een licht verstandelijke beperking, een aantal mensen met psychische problemen en een aantal oudere 65-plus bewoners met fysieke problemen van een woonproject uit de buurt. Een belangrijke conclusie van de studenten is dat de bewoners met beperking niet veel anders zijn dan andere burgers waar het gaat om levenswensen en mee doen in de samenleving. Zij constateren dat sommige mensen met een beperking graag hun contacten binnen de eigen groep hebben. Dat lang niet alle mensen 'mee willen doen' en geen contacten met hun burens nastreven en een voorkeur hebben voor hun naasten met wie zij samenwonen. Jongeren met een licht verstandelijke beperking geven aan gepest te zijn door andere jongeren uit de buurt. Dat neemt niet weg dat de meeste mensen tevreden zijn met het leven in deze buurt. Zaken die zij het meest van belang achten zijn veiligheid, transport in en naar buiten de buurt en rust in de buurt.

Studenten Disability Studies aan de VU startten in maart 2014 een onderzoekstage naar leren en werken van bewoners met een beperking. De resultaten daarvan worden door ons gebruikt bij het gezamenlijk ontwikkelen van leer-werktrajecten door zogenaamde Zelfstandige Zorg Ondernemers (ZZO'ers²⁴) voor jongeren met een beperking.

Resultaat Activiteit 2: Instellen van een buurtcomité

Om het Inclusieve gedachtegoed verder uit te bouwen en te borgen is een doelstelling van het pilot-project een buurtcomité op te richten. In oktober 2013 zijn we met een achttal buurtbewoners met en zonder beperking de voorbereidingscommissie gestart. In een drietal bijeenkomsten stelde deze commissie de taken van het comité vast. Na een wervingsactie in de buurt, de bibliotheek en tijdens gemeentelijke bijeenkomsten stelden zich acht kandidaten beschikbaar. Na een sollicitatiebijeenkomst werd het comité opgericht bestaande uit zeven leden, met en zonder

²³ Caron & Barkey ea. 2014 Rapport: Comaker: 'Inclusieve stad',

²⁴ Deze ZZO'ers werken samen met kleinschalige zorgondernemers in 'DeCreatieve Motor', een mooie term voor het creatief en op persoonlijke leest geschoeide maat zoeken van passend werk voor jongeren met een beperking.

beperking. Het buurtcomité gaat onder meer aan de slag met veiligheid in de buurt en de problemen rond toegankelijkheid die de bewoners tijdens de wijkwandelingen signaleren²⁵. Het comité kwam in het eerste jaar zeven maal bijeen en organiseerde een eerste activiteit voor bewoners met en zonder beperking op 24 mei tijdens het openingsfeest van het naastgelegen Kotterbos. Daaraan werkten mensen met een beperking mee vanuit de verschillende initiatieven en projecten die we ondertussen hebben leren kennen (zie paragraaf 2.1 en het kader op p.)

3.2 Inclusieve wijk uitrollen over de stad en Nederland

De verdere uitrol van het project de 'Inclusieve Stad' is een feit. In overleg met en gefinancierd door de gemeente Almere is daar eind april 2014 mee gestart. Gekozen is voor uitbreiding naar een andere wijk in Almere, de Stedenwijk, en vervolgens over de gehele stad Almere.

Daarnaast is er in overleg met de provincie Gelderland een plan ingediend voor de subsidiëring van het project "Geldermalsen Inclusieve plattelandsgemeente". Dit project startte september 2014.

Bij deze vervolgprojecten staat centraal wat geleerd is in het project in de Stripheldenbuurt:

Het verbinden en versterken van bestaande initiatieven in de buurt waarin mensen met en zonder beperkingen elkaar ontmoeten en gezamenlijk activiteiten ondernemen.

4 Leren en verbeteren

4.1 Methodische Evaluatie van de inclusieve stad

In de visie van DSiN is de relatie tussen onderzoek en praktijk een onmisbare schakel en mede reden te streven naar het project Inclusieve Stad als onderdeel van haar programma. Onderzoek, onderwijs en kennisdeling vormen dé pijlers van het programma Disability Studies, waarbij een project zorgt voor de verbinding tussen deze pijlers en daaraan vanuit de praktijk extra betekenis geeft.

Aansluitend bij de in paragraaf 1.1. genoemde definitie van inclusie door Martin & Cobigo, namelijk dat het gaat om complexe interactie tussen persoonlijke en omgevingsfactoren, door ons verkort en versimpeld tot 'Inclusie is meedoen', zijn de volgende elementen van belang.

Belangrijk is dat bij alle initiatieven in de wijk de persoonlijke *verbinding en interactie* tussen mensen met en mensen zonder beperking centraal staat. Het is immers deze verbinding die bijdraagt aan een meer inclusieve samenleving. Door in een beperkt gebied een geïntegreerde aanpak te volgen, met mensen met en zonder beperkingen, gericht op vergroting van de toegankelijkheid en deelname aan sociale en maatschappelijke processen van beide groepen (wonen, scholing, werken, adequaat inkomen, zorg, cultuur, sport, vrije tijd, betrokkenheid bij beleid en politieke activiteiten), kan zichtbaar worden gemaakt:

- of inclusie in het beperkte gebied (wijk/stadsdeel) is toegenomen, en zo ja;
- welke instrumenten, methodieken en ondersteuningssystemen daaraan hebben bijgedragen en;
- wat daarbij de succes- en faalfactoren zijn geweest.

²⁵ Zie www.de-stripheldenbuurt.nl

We kijken naar de wijze waarop en de voorwaarden waaronder in een buurt inclusie in de praktijk wordt waargemaakt en welke vraagstukken of belemmeringen er zijn die aangepakt worden ter verbetering.

Conform het verbetermodel van de Netwerktheorie voor activeringsbeleid²⁶ inventariseren wij de stakeholders en hun wensen en belangen (Schema 1):

Verbetermodel Inclusieve Stad

Schema 1 Verbetermodel

De doelstelling van ons project is het totstandkomen en instandhouden van het netwerk, inclusie in ons project. Met andere woorden: wat zijn de investeringen en verwachtingen van de stakeholders (voor henzelf en/of hun organisatie) en welke uitkomsten stellen zij vast (output), en: wat verwachten zij als resultaat van het gehele netwerk en wat stellen zij vast (outcome): De Inclusieve Stad *Almere*. Voor de definiering van output en outcome volgen we Wholey en collega's (2010) die *outputs* definiëren als 'producten of diensten verleend aan de bedoelde ontvanger', vaak zijn deze *outputs* te kwantificeren, bijvoorbeeld: de hoeveelheid verleende diensten. Zij definiëren *outcomes* als veranderingen of voordelen voor mensen, organisaties of andere doelgroepen die resulteren uit de gezamenlijke acties of outputs. De *outcome* wordt daarbij mede bepaald door externe factoren buiten bereik van de stakeholders²⁷.

De ideeën, bronnen, doelstellingen en verwachtingen die de stakeholders hebben (onderdeel A uit het schema) kunnen als *input* worden omschreven en de uitvoering, de acties en procesgang als *throughputs* (onderdeel B uit het schema)²⁸.

Het project de Inclusieve Stad is in volle gang. We beschrijven hieronder de belangrijkste eerste bevindingen per onderdeel uit het schema, in de wetenschap dat we nog volop bezig zijn in de uitvoering van het project.

²⁶ De Vos, 2004

²⁷ De Vos, 2008

²⁸ Zie Schippers & Van Heumen, 2014 en Schippers, Zuna & Brown, accepted Nov 14, 2014.

- A. Allereerst bevragen we de *stakeholders* (betrokken bewoners met en zonder beperking, werkers bij publieke en private organisaties, familie en naasten, vrijwilligers), wat hun *doelen zijn en redenen* tot deelname aan een netwerk dat inclusie in de stad bevordert, wat de stakeholders bereid zijn te *investeren in* het netwerk, wat zij (willen) *bijdragen*, wat zij van andere stakeholders *verwachten* en welke resultaten zij voor zichzelf en voor de gemeenschap *verwachten*. In paragraaf 3.1 zijn de stakeholders, hun doelen en verwachtingen aan bod gekomen.
- B. In de loop van het project stimuleren en volgen wij *de processen, de uitvoering en de communicatie*. In paragraaf twee hebben we deze acties uitvoerig beschreven.
- C. *Vaststellen van de uitkomsten (output en outcome)*.
We stellen vast welke uitkomsten/resultaten (output) volgens de stakeholders zijn gerealiseerd voor de stakeholders zelf (hun organisatie) en wat zij als resultaat zien van het gehele netwerk (outcome): De Inclusieve Stad Almere.
- Een belangrijk instrument voor gegevensverzameling zijn de periodieke bijeenkomsten van buurtbewoners en andere stakeholders. De tijdens de bijeenkomsten verzamelde gegevens en resultaten, waaronder ook de door de deelnemers beschreven wensen voor de inclusieve stad, worden gebruikt voor de bovengenoemde inventarisaties van doelstellingen, wensen en verwachtingen en van processen.
- D. *Interpreteren, leren en voorstellen tot verbeteren* leidt er toe dat er meer stakeholders bijkomen, doelen worden bijgesteld en investeringen verbeteren. Waar mogelijk faciliteren de adviseurs van DSiN, adviseren zij en sturen processen bij.

Een belangrijk resultaat is dat de communicatie tussen mensen met en zonder beperking verbetert. Dit stellen we vast door een combinatie van onderzoeksmethoden (triangulatie), waarbij we zoveel als mogelijk mensen met een beperking en studenten inzetten. Zoals gezegd, waar mogelijk adviseren we en sturen we processen bij. Wij rapporteren de resultaten, knel- en verbeterpunten in talloze presentaties binnen Almere, maar steeds vaker ook voor een breder (inter)nationaal publiek en via de sociale media. Artikelen worden geschreven voor (wetenschappelijke) tijdschriften en websites en presentaties worden gegeven voor bewoners, professionals, wetenschappers en beleidsmakers.

Deze aanpak is cyclisch zodat het project nieuwe informatie verschaft aan bewoners en andere stakeholders, maar ook breder ingezet kan worden voor onderwijs en opleiding. Begeleidend wetenschappelijk onderzoek vanuit VUmc zal de doelmatigheid en doeltreffendheid van de in het project ingezette instrumenten en methodieken verder aantonen.

4.2 Overdraagbare bevindingen

Een van de doelstellingen van het project de Inclusieve Stad is hoe we de kennis en goede praktijken die zijn opgedaan breder kunnen benutten. Wij streven er naar dat anderen (gemeenten, dienstverleners) leren en profiteren van de resultaten van dit project.

De overdraagbaarheid van een project is echter geen gemeengoed, vanwege onder meer de volgende redenen:

- a. Vaak is niet te voorspellen hoe een project verloopt en welke resultaten precies wel en niet bruikbaar blijken; al doende leert men.

- b. In de vaart van het enthousiasme over het project, komt de vraag hoe anderen er hun voordeel mee kunnen doen, vaak pas laat of aan het einde op ²⁹.
- c. Kennis komt contextgebonden tot stand en is in zijn aard niet zo maar overdraagbaar. Het 'learning by doing' maakt een belangrijk deel uit van de uitkomsten en de waarde van een project. Mensen doorlopen in dergelijke projecten namelijk een leercyclus, die niet vooraf uit te tekenen is.
- d. Het succes van projecten hangt vaak samen met specifieke factoren en actoren die op die plek, op dat moment samenkomen. Die ene dame in de wijk die als spil functioneert, die ene werkgever met het hart op de goede plek of dat ene buurthuis dat leeg komt, etc.: vaak zijn het die factoren die eigenlijk het hele project vlot trekken. Je kunt dat niet zomaar kopiëren naar een andere plek.

De vraag is dan hoe je de behoefte aan het breder benutten van de kennis en goede praktijken die ergens zijn opgedaan zo kunt uitwerken dat je enerzijds recht doet aan het 'learning by doing' en anderzijds stimuleert dat mensen hun kennis en ervaringen delen. Kortom, zowel een kennismanagementvraagstuk als een effectiviteitsvraagstuk.

Manieren om de spin-off van projecten te vergroten

Vanuit onze ervaringen met het project de Inclusieve Stad zien wij drie, elkaar versterkende, mogelijkheden om de overdraagbaarheid en de spin-off van projecten te vergroten en waar een gemeente als Almere van kan leren.

1. Laat deelnemers aan projecten vooraf nadenken en concrete afspraken maken met projectleiders en actieonderzoekers over het naar buiten brengen van hun bevindingen. Zorg dat de acties en het proces voor anderen zichtbaar, leesbaar en traceerbaar is, ook tijdens 'het werk in uitvoering'. In ons project gebruiken wij bijvoorbeeld presentaties, krantenartikelen, websites en een Facebookpagina³⁰.
2. De overdraagbaarheid van kennis zal geen blauwdruk zijn, maar wel worden bevorderende en belemmerende factoren inzichtelijk gemaakt. Dit betekent dat actie-onderzoekers hun eigen project (willen en kunnen) volgen, reflecteren op hun werk en factoren en actoren en hun constellatie kunnen conceptualiseren. Dat vraagt van onderzoekers, projectleiders en stakeholders een betrokken, kritische en reflectieve attitude³¹.
3. Het ontwikkelen, gebruiken, evalueren en opnieuw bijstellen van kennis over inclusiepraktijken is een iteratief en doorlopend proces³². Deze aanpak wordt ook weerspiegeld in *Schema 1 Verbetermodel*.

²⁹ Voorbeelden hiervan zijn de vaak succesvolle projecten van Marjan Heidstra voor participatie van LVB-jongeren in Almere, waaronder restaurant Tante Truus, Zelfstandig woonproject De Paladijn en het Mensenrechtenkwartet. Zie: www.stichtingabri.org

³⁰ WWW.Facebook.com/inclusievestad

³¹ Abma, Nierse & Widdershoven (2009), Patients as research partners in responsive research. Methodological notions for collaborations in research agenda setting, *Qualitative Health Research*, 19(3): 401-415.

³² Zie Saini & Brown 2009, schema, ontwikkeld voor kennisdeling op terrein van quality of life in relatie tot disability-ervaringen.

5. Discussie: interpreteren en leren van het pilot-project

5.1 Do's en don'ts

Actief aansluiten bij bestaande initiatieven

Het actief meedoen met en aansluiting bij bestaande initiatieven is de sleutel tot succes binnen dit project. De bereidheid tot samenwerking van de vele personen en organisaties is groot. Er is veel gesproken en gezamenlijk opgetrokken met initiatiefnemers in de buurt, zoals de webbeheerder van de buurt en de wijkagent, een zeer betrokken en enthousiaste vrijwilligersorganisatie (Stichting ABRI), vele particuliere en publiek betrokkenen bij arbeids- en woonprojecten en de lokale overheid. De buurtacties zijn binnen de geplande tijdschema's uitgevoerd. De projectleiders zagen toe op de mate van inclusie, het faciliteren en organiseren. Gewenning en acceptatie van elkaar en het bestrijden van vooroordelen was zeker in de beginfase van belang.

Veel buurtbewoners zonder beperking kwamen door het project de Inclusieve Stad voor het eerst in contact met mensen met een beperking en konden ervaren dat het ook gewoon mensen zijn. Er is een netwerk van welwillende mensen en organisaties opgebouwd. Daardoor worden meer gezamenlijke initiatieven ontplooid die de kansen vergroten voor mensen met een beperking op de diverse levensterreinen. Er is aantoonbaar meer aandacht voor het wegnemen van hindernissen voor mensen met een beperking en zelf zijn zij vaker confrontaties aangegaan die zij eerder meden. Op basis van het buurtonderzoek concluderen we dat 'mee doen' niet een wens is van alle buurtbewoners. Het concentreren op bestaande initiatieven is daarmee een juiste keuze.

Passende en creatieve werkwijzen

Bij het actief aansluiten bij bestaande initiatieven is de werkwijze van belang. Kunst als uitingsvorm (o.a. PhotoVoice) en plezier in het samen doen zijn belangrijke ingrediënten voor succes. Hiermee werden 'zware' onderwerpen als handicap en beperking bespreekbaar en werkbaar.

Voor het opnemen van mensen met een beperking, waaronder jongeren met een verstandelijke beperking, in het buurtcomité nemen we in de toekomst meer tijd omdat zij geschikte ondersteuning nodig hebben. Het opleiden van de benodigde ondersteuning (via zogenaamde buddy's) kost tijd. Ook is van belang dat buddy's een lerende houding hebben en bereid zijn tot wederzijdse uitwisseling van kennis en ervaring.

Rekening houden met de context

De plannen rond de Transitie van het sociaal domein zetten de Wijkgerichte aanpak én hulp uit het netwerk centraal en daar sluit het Inclusieve Stad project naadloos op aan.

De gemeente heeft bijvoorbeeld het Stripheldenbuurtcomité een wijkbudget toegekend voor de financiering van administratieve lasten én daarbij voor het organiseren van bijeenkomsten. Een onverwacht resultaat en tegelijkertijd een experiment.

In een eerste evaluatie geeft de lokale overheid (gebiedsmanager van de betrokken wijk) aan dat hij het project tot op heden geslaagd vindt en meer samenwerking tussen verschillende initiatieven constateert. Via Facebook krijgen we positieve reacties (gemiddeld aantal bezoekers 135 per week). Verschillende bewoners van Almere uit andere wijken geven aan het jammer te vinden dat in hun buurt niet eenzelfde Inclusie-project loopt.

Daar staat tegenover dat het project bij veel bewoners in de buurt en Almere nog onbekend is en het nog veel inspanning en middelen vergt om meer mensen van het belang van gelijke kansen in een

inclusieve stad te doordringen. Daarbij komt dat veel bewoners met en zonder beperking in het verleden dusdanig zijn beschadigd, dat zij niet geloven dat 'gelijke kansen voor iedereen' realiseerbaar is, zeker niet voor iemand met een beperking.

In kader staan de belangrijkste leerpunten zoals wij die in deze paragraaf beschreven, kort samengevat weergegeven.

Het project de Inclusieve stad leert ons dat een inclusieve buurt en stad (alleen) realiseerbaar is door:

- *Participatief-actiegericht-onderzoek samen met onderwijs, (plaatselijke)overheid en ondernemers*
- *Betrokkenheid van burgers met beperking onder het motto 'Niets over ons zonder ons'*
- *Medewerking bij netwerkopbouw van centrale personen bij initiatieven in de buurt en stad*
- *Het faciliteren van jongeren en ouderen met een beperking die zelfstandig willen wonen, werken, reizen, deelnemen aan politiek, sport en cultuur etc.*
- *Begeleiding van zwakkere burgers door gekwalificeerde Buddy's, Maatjes en/of Sammies*
- *Overtuigen van ouders, verzorgers en hulpverleners dat jongeren en ouderen met een beperking zelfstandig dingen willen en kunnen doen*
- *Inzetten op Inclusie (gelijke kansen) op alle levensterreinen en niet alleen op deel participatie (aantallen in regulier onderwijs of bij reguliere werkgevers, zelfstandig wonenden etc.)*
- *Organiseren op wijkniveau van ontmoetingen van initiatieven rond het thema Inclusie (=meer dan Meedoen)*
- *Samenwerking met locale professionals die zelf in de buurt of stad wonen en werken*

Het leert ons ook dat de segregatie van mensen met en zonder beperking diep is geworteld in de samenleving en mogelijk toeneemt. Bij de uitrol van de Inclusieve Stad richten we onze acties daarom nog meer op:

- (personen bij) Organisaties die de mond vol hebben over handelen vanuit 'klantperspectief', maar zonder overleg met mensen met een beperking
- Ontwikkeling van methoden en hulpmiddelen waardoor mensen met een (verstandelijke) beperking een stem krijgen in de samenleving, ondermeer bij bestuurlijke zaken
- Bewoners met een beperking en hun huishoudens die een verborgen bestaan leiden

5.2 Dilemma's

Het vaststellen van 'toename' van inclusie in een buurt als gevolg van ontmoetingen en samenwerking is een lastige zaak, omdat ook veel verborgen blijft. We hebben nog geen zicht gekregen op het aantal buurtbewoners met een beperking en hun huishoudens die een verborgen bestaan leiden.

Inclusie veronderstelt gelijke kansen voor mensen met een beperking en vertegenwoordiging in alle gelederen van de samenleving, zo ook bij de uitvoering van acties en onderzoek. De meeste mensen zonder beperkingen in organisaties, comités of onderzoekteams zijn niet gewend gelijkwaardig om te gaan met mensen met een beperking, vinden het niet efficiënt, lastig en veronderstellen de beperking als verklaring hiervoor. Ditzelfde ondervonden we bij de studenten, die hun 'co-makerships' bij de Inclusieve Stad uitvoerden. Zij waren duidelijk niet gewend aan mensen met een beperking, laat staan om gelijkwaardig met hen om te gaan. Echter, uit hun presentatie bij de afsluiting van hun stage, gaven zij aan dat zij van hun ervaringen hadden geleerd.

Ook uit een aantal concrete dilemma's blijkt de weerbarstige praktijk van inclusie:

- De beheerster bij de plaatselijke woningbouwvereniging die de leefbaarheid in een portiekwoning onder haar hoede heeft en verzoeken krijgt van sociaal-medische begeleidingswerkers om mensen met gedragsstoornis daarnaar terug te plaatsen
- De buschauffeur die weet dat de elektrische deuren van zijn bus het begeven bij binnenkomst van een elektrische rolstoel én die volledig op schema moet rijden
- De voorzitter van de buurtvereniging die vergaderen met jongeren met een verstandelijke beperking niet efficiënt vindt én daarom de groep apart wil consulteren
- Buurtbewoners die geen rustbankjes voor mensen die slecht ter been zijn op een looproute willen omdat de jeugd daar gaat hangen

Deze voorbeelden uit de dagelijkse praktijk geven weer dat in het daadwerkelijk invulling geven aan inclusie een inconsistentie is waar te nemen tussen de persoonlijke invulling en perceptie van inclusie (op microniveau) en gezamenlijke en organisatorische opvattingen van inclusie

Mensen ervaren in- of uitsluiting in de dagelijkse praktijk op persoonlijk niveau. Wij bespraken het belang van bewustwording en betrokkenheid op het persoonlijke niveau, bijvoorbeeld bij de studenten. Zo raakt ook de voorzitter van de buurtvereniging door persoonlijke ervaringen er meer en meer van overtuigd dat vergaderen met jongeren met een verstandelijke beperking wèl mogelijk is: doordat de jongeren passende ondersteuning krijgen, maar ook omdat hij van hen leert en hun inbreng op waarde schat. De onderlinge afstemming van waarden en opvattingen zijn belangrijke voorwaarden voor het uiteindelijk ervaren van inclusie. Hetzelfde gaat op voor de onderlinge afstemming tussen beleid en praktijk op organisatorisch niveau enerzijds en de consistentie tussen dit organisatieniveau en de praktijkervaringen op het persoonlijke niveau (Schippers, Zuna & Brown, accepted). Als de busmaatschappij het tot haar (maatschappelijke) verantwoordelijkheid rekent om alle mensen, ongeacht hun beperkingen en/of hulpmiddelen, te vervoeren, dan ervaart de buschauffeur geen dilemma als hij een persoon met een elektrische rolstoel bij de bushalte ziet staan.

5.3 Tot besluit

Uit onze rijke ervaringen met het project de Inclusieve Stad constateren we dat de uitwerking van het begrip Inclusie in de praktijk een rijkere schakering kent dan het –in ieder geval in wetenschap en beleid- vaak instrumenteel gebruikte begrip ‘inclusie’. We kozen daarom bij ons congres eind oktober 2013 voor de term ‘belonging’, dat vertaald kan worden als erbijhoren.

Het ervaren van inclusie, van ‘belonging’ draagt bij aan de kwaliteit van bestaan van mensen met een beperking (Brown & Faragher, 2014). En hierin, in de bijdrage aan de kwaliteit van bestaan van mensen met beperkingen en aan een inclusieve samenleving, is de visie verwoord die ons drijft om het vakgebied Disability Studies in Nederland neer te zetten. Wij zijn blij dat de gemeente Almere ons in staat stelt deze ambitie te verwerkelijken.

Bijlagen

Betrokken organisaties: Subsidiënten

Fonds verstandelijk gehandicapten, NSGK, Revalidatiefonds en gemeente Almere

Auteurs

Edwin Luitzen De Vos (projectleider inclusieve Stad voor DSiN)

Telefoon/mobiel: 06-21227481

E-mail: edldevos@gmail.com

Alice Schippers, PhD., general director of DSiN

T: ++ 31 (0) 6 448 77442

Email: alice.schippers@disabilitystudies.nl

'Iedereen heeft recht op zijn eigen beperking' (verslag symposium DSiN en SMZ)

29 december 2014

In de laatste van een reeks symposia in het gezamenlijke scholingsprogramma van Disability Studies in Nederland (DSiN) en SMZ stonden lokale participatieprojecten centraal. "Inclusiviteit was 10 jaar geleden veel minder vanzelfsprekend. Daar merk je nu wel verschil."

Twee sprekers brachten twee lokale projecten mee. Het Almeerse project de Inclusieve Stad (sinds 2012) omvat een aantal lokale participatie-initiatieven in de Stripheldenbuurt op het gebied van onderwijs, werk, zorg, ondersteuning en vrije tijd. Een van de vele voorbeelden uit dit project is het opknappen van oude fietsen: inmiddels zijn er zeker 75 fietsen verkocht en ligt er een plan om deze, met hulp van de gemeente, in te zetten in een (gratis) witte-fietsenplan.

Een ander project, de Inclusieve Gemeente, ging in oktober van start in Geldermalsen. Ook dit heeft tot doel dat mensen met een beperking als vanzelfsprekend deel uitmaken van de samenleving.

VN-verdrag

Die deelname wordt steeds belangrijker. Niet alleen vanwege de komst van de Participatiewet, maar ook door het 'Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap' van de Verenigde Naties. Nederland heeft dit in 2007 ondertekend en zal het naar verwachting in 2015 ratificeren. Naast werk en opleiding verwacht het verdrag bijvoorbeeld ook (mogelijkheden tot) politieke deelname van mensen met een beperking.

Dr. Edwin Luytzen de Vos is projectleider van Inclusieve Stad. Hij liet zien dat kunst een belangrijk middel is voor de deelnemers met een beperking. "Om een stem te hebben, wensen kenbaar te maken. En zo kunnen wij de doelgroep altijd bij alles betrekken."

Iemand die dat goed in zijn oren heeft geknoopt was Alex Naber. Dr. Alice Schippers, werkzaam bij DSiN, sprak met hem over zijn participatie met zijn verstandelijke beperking. "Iedereen heeft recht op zijn eigen beperking", is Nabers motto. Naber wilde ooit naar de Kunstacademie. Zijn werk was geschikt, alleen zijn vooropleiding ontbrak. Wel kon hij terecht bij De Witte Olifant, waar hij les kreeg van docenten van de Rietveld Academie.

Summary Inclusive City Almere, project in the Netherlands

In Inclusive Cities people with and without disabilities or health problems have the same opportunities for adequate income, education, employment, housing, transportation and health services, sports and artistic activities. The Netherlands decentralises policy and programs for people with disabilities or health problems. This results in new responsibilities for local municipalities. This is expected to be more cost-effective than national centralized policy, programs and projects. The city of Almere is developing policies for the upcoming responsibilities with a focus on more active citizenship and promotion of local initiatives by connecting citizens and community organizations. In collaboration with Disability Studies in Nederland (DSiN) and Universities the city Almere started the project Inclusive City Almere that connects and strengthens existing community initiatives and good practices by building on research, education and local government. DSiN plans the 'first Inclusive City in the Netherlands' and does research on issues that promote or hinder the desired outcomes. Since 2009 DSiN has been involved in various projects in Almere among which 'The Inclusive City' and 'The Almere Quality of Life Study'. Research by DSiN is inclusive in that people with disabilities always take part: Noting about us without us!

The project for Almere aims to connect the different existing activities and initiatives in all areas of life including education, employment, health care, art and culture. The focus is on strengthening existing local initiatives and infrastructures by bringing together people, organisations and new initiatives. The project gives insight into facilitators and barriers for an inclusive city and in the use of experiences of people with and without disabilities to create and share new knowledge.

The scope of the pilot-project is on the neighborhood 'Stripheldenbuurt'. The different community initiatives in the neighborhood are connected with each other by organizing meetings and social media for inhabitants. By presenting the different initiatives for an audience people start sharing common visions and goals.

Collaboration with the Windesheim College Almere and Disability Studies at VUmc University in Amsterdam connects research and education with good practice. DSiN mentors students in internships. Students with and without disabilities participate in the project and the research part. In addition they receive guest lectures in the area of disability studies.

The objectives of 'The Inclusive City Almere' project are to:

- Strengthen the effectiveness of the existing instruments and methods for inclusion of people with disabilities or health problems
- Create an infrastructure promoting inclusion in all areas of life: housing, services, employment....

Duration of the project: 2011- 2014

Project team: the city of Almere and Disability Studies in the Netherlands

Literatuurlijst

Abma, Nierse & Widdershoven, 2009, Patients as research partners in responsive research.

Methodological notions for collaborations in research agenda setting, Qualitative Health Research Albrecht et al, 2001

Blume & Hiddinga, 2010

Brants et al, in press (2015)

Brown J, Faragher, ea, Quality of Life and Intellectual disability , Jerusalem Disability Studies in press (2015)

Brown & R. Faragher (Eds.), 2014, Challenges for Quality of Life: Applications in Education and other Social Contexts. New York: Nova Science Publishers

SCP, 2014, Zorg Beter Begrepen. Verklaringen voor de groeiende vraag naar zorg voor mensen met een verstandelijke beperking, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag

De Vos E.L. (red), 2004, Verraderlijk effectief, Prestatiemeting van reïntegratie en activering deel 2, TNO Hoofddorp

De Vos E.L., ea., 2008 Handboek meetmethoden voor effectiviteit van activerend arbeidsmarktbeleid op persoonsniveau, ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

DSiN, 2013, Introduction Program book Conference The Art of Belonging

DSiN, 2014. Verslag Buddy project voor Stichting Instituut GAK

Frissen P.H.A., 2013, De Fatale Staat, Van Gennip, Amsterdam

Gemeente Breda, 2009, Inclusieve wijk scan, Een meetinstrument voor GWI samenwerkingspartners, een brochure van het Bredaas Centrum Gehandicaptenbeleid

Gemeente Almere Beleidsnota's 2012-2014

Gemeente Almere, 2014, Doen wat nodig is, Kadernota sociaal domein

Gemeente Almere, 2014, Wijkscan Almere Transitie Sociaal Domein

Kool J., 2009, Disability Studies in Nederland. Op het snijvlak van kennis, uitwisseling en belangen. disability Studies in Nederland.

Martin L., Cobigo V., Definitions Matter in Understanding Social Inclusion. J Policy Pract Intellect Disabil. 2011;8(4):276-82.

Caron N., Barkey L., Sarkhani T., Abcouwer A., 2014, Rapport: Comaker: 'Inclusieve stad', Hogeschool Windesheim Flevoland, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

Saini & Brown, 2009, schema, ontwikkeld voor kennisdeling op terrein van quality of life in relatie tot disability-ervaringen

Schippers, A. & van Heumen, L., 2014, The Inclusive City through the lens of Quality of Life. In R. I. Schippers, Zuna & Brown, accepted Nov 14, 2014

Visser T., 2014, Verslag Buddy project voor Stichting Instituut GAK, 2014

Wholey J. S., Hatry H. P., & Newcomer K. E., 2010, Handbook of practical program evaluation. San Francisco: Jossey-Bass

WHO, 2011, World Report on Disability

Door Hein Walter, dichter en kunstenaar te Almere, gemaakt voor de buurtbijeenkomst juni 2013

Beperkte helden

*Mensen zijn raar. Niet een paar,
maar allemaal. En in onze ongerijmdheid
lijken we als druppels op elkaar.*

*Maak Asterix vader van een zoon
die moeite heeft met leren,
teken Garfield in een rolstoel,*

*Donald Duck met een prothese,
laat Kwik, Kwek en Kwak autisten zijn
die subliem zijn in techniek,*

*geef stripfiguren handicaps,
maar ook een baan zodat we zien
hoe goed ze daarmee omgaan,*

*Kuifje is geen Downer,
Lucky Luck heeft geen IQ van tachtig,
Wiske is geen krakkemik en Suske*

*heeft geen krukken nodig om te kunnen lopen.
In strips is iedereen zoals het hoort,
zoals je denkt dat iedereen zou moeten zijn –*

*gewoon twee benen die het doen,
een Hollandse mond en een gezond
verstand om mee te kunnen leren wat je kunt.*

*Maar de wereld van cartoons is van papier;
de werkelijkheid kent vele mensen
die niet lijken op het ideale plaatje:*

*zo te dik, zus te lang, die een softie, bang voor spinnen,
daar een stoere galbak, pluk, ploert,
en zoveel vreemde eenden, echt gestoord.*

*Mensen zijn raar. Niet een paar,
maar allemaal. En in onze ongerijmdheid
lijken we als druppels op elkaar.*

*Maar de ogen moeten nog geopend,
de gelijkheid nog bevochten,
eerst het mededogen, daarna recht voor iedereen.*

*Maak Asterix vader van een zoon
die moeite heeft met leren,
teken Garfield in een rolstoel,*

*Donald Duck met een prothese,
laat Kwik, Kwek en Kwak autisten zijn
die subliem zijn in techniek,*

*geef stripfiguren handicaps,
maar ook een baan zodat we zien
hoe goed ze daarmee omgaan,*

*dat we zien dat iedereen een plaats krijgt
dat niemand exclusief blijft.
Het is niet moeilijk. Echt niet.*

*Teken het en het bestaat.
En als je toch aan het tekenen bent geslagen,
teken dan meteen het contract,*

*zodat we zeker weten dat het echt is.
Geen belofte zonder bodem.
Teken het en maak het waar.*

Hein Walter, Almere 2013